

2008 ԹՎԱԿԱՆԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԸ

Արտաքին միջավայր

Ակնկալվում է, որ, չնայած 2008 թվականին համաշխարհային տնտեսական աճի տեմպերը որոշակի կնվազեն, սակայն կմնան բարձր մակարդակի վրա: 2007 թվականի վերջում գրանցված բարձր համաշխարհային գնաճը իր հետքը կթողնի նաև 2008 թվականի գնաճի միջին ցուցանիշի վրա:

Կանխատեսվում է, որ 2008 թվականի առաջին կիսամյակի վերջին հունքային ապրանքների գների աճը կդադարի և, նոր ցնցումների բացակայության պարագայում, գները կկայունանան (նավթամթերքների, թանկարժեք մետաղների և կաթնամթերքների շուկայում), կամ նույնիսկ կարող է ձևավորվել գների նվազման որոշակի միտում (հատկապես հացահատիկի, արդյունաբերական մետաղների և բուսական յուղերի):

Դա հիմնականում պայմանավորված կլինի նաև այն հանգամանքով, որ զարգացած երկրների դրամավարկային կարգավորման մարմինները, տնտեսական աճի տեմպերը պահպանելու նպատակով, շարունակելու են նվազեցնել տոկոսադրույքները: Սակայն, ըստ ԿԲ կանխատեսումների, գնաճի արագացման պարագայում զարգացած երկրների կենտրոնական բանկերը ստիպված կլինեն 2008 թվականի երկրորդ կեսին կամ բարձրացնել տոկոսադրույքները, կամ, գոնե, որդեգրել ավելի չեզոք դրամավարկային քաղաքականություն:

Ընդ որում, նույն չեզոք քաղաքականությունը նաև հիմք կհանդիսանա ԱՄՆ դոլարի կայունացման համար, քանի որ շուկայի մասնակիցների ուշադրությունը տոկոսադրույքների տարբերության կրճատումից կտեղափոխվի ԱՄՆ պետական բյուջեի և ընթացիկ հաշվի պակասուրդների կրճատման վրա: Սակայն այս սցենարի իրականացման համար կան էական ռիսկեր, որոնցից հիմնականը կապված է ԱՄՆ անշարժ գույքի շուկայի անկման հետ, որը, եթե լուրջ հետևանքներ ունենա ԱՄՆ տնտեսության և միջազգային ֆինանսական շուկաների վրա, ապա իրավիճակը կդառնա անկանխատեսելի:

Նման ռիսկեր կան նաև ապրանքային շուկաների գների զարգացումների հետ կապված: Հացահատիկի գները հիմնականում կախված կլինեն մյուս տարվա բերքի սպասումներից, որի մասին հնարավոր կլինի խոսել 2008 թվականի մարտ ամսից հետո: Ինչ վերաբերում է նավթամթերքներին, ապա առաջարկի և պահանջարկի անհամապատասխանությունը թեև երկարաժամկետ հատվածում նախանշում է գների աճ, սակայն ներկայումս բարձր գները արդեն սկսել են ազդել նավթի պահանջարկի վրա կրճատման ուղղությամբ, որի հետևանքով, հնարավոր է, 2008 թվականին դրանք որոշակի կայունանան: Մյուս կարևոր գործոնները աշխարհաքաղաքական իրավիճակն ու ԱՄՆ դոլարի փոխարժեքն են, որոնք էապես կարող են ազդել սպեկուլյատիվ այնպիսի ապրանքների գների վրա, ինչպիսիք են նավթը և ոսկին:

Արդյունաբերական մետաղների գների փոփոխությունները էապես կախված կլինեն համաշխարհային, հատկապես Չինաստանի և Հնդկաստանի տնտեսական աճի տեմպերից: Տնտեսական աճի ցանկացած փոփոխություն կարող է ազդեցություն ունենալ մետաղների շուկայի վրա, որտեղ դրսևորվող ռիսկերը հիմնականում վկայում են տնտեսական աճի տեմպերի նվազման հավանականության մասին:

Պարենային ապրանքների գները կախված կլինեն ինչպես հացահատիկի գներից, այնպես էլ համաշխարհային աճող պահանջարկից, ձիթապտղային բույսերի բերքից, բիովառելիքի արտադրության չափերից, խոշոր երկրների գյուղատնտեսական քաղաքականությունից և այլն:

Ընդհանրացնելով կարող ենք ասել, որ արտաքին հատվածից բխող գնաճային ճնշումները բարձր կմնան առնվազն 2008 թվականի առաջին կեսին և կարող են թուլանալ միայն տարեվերջին:

Ն եր ք ի ն մ ի ջ ա վ ա յ Ր

Համախառն պահանջարկ

Հաշվի առնելով տարվա ընթացքում տնտեսության ճյուղային զարգացումները՝ ինչպես նաև չորրորդ եռամսյակի սպասումները, 2008 թվականին ակնկալվում է տնտեսական աճի բարձր տեմպերի պահպանում, որի արդյունքում տարեկան տնտեսական աճը կկազմի շուրջ 11%: Ընդ որում, ճյուղային զարգացումների գնահատումների համաձայն՝ ՀՆԱ ընդհանուր ցուցանիշի հետ կապված ռիսկերը նշված ցուցանիշների գերազանցման ուղղությամբ են՝ հիմնականում կախված արդյունաբերության և շինարարության ոլորտներում առկա ռիսկերի դրսևորումից:

Արդյունաբերության ճյուղում 2008 թ. ակնկալվում է ավելացված արժեքի աճի տեմպերի վերականգնում՝ 6-8% շրջանակներում՝ պայմանավորված այն հանգամանքով, որ չեն դրսևորվի ադամանդագործության ենթաճյուղում 2007 թվականին արձանագրված անկման միտումները:

Արդյունաբերության մյուս ենթաճյուղերում ակնկալվում է արտադրության ծավալների աճ, որն առավել բարձր կլինի *քիմիական արդյունաբերության, մետաղագործության, էներգետիկայի, սննդի արդյունաբերության և շինանյութերի արտադրության* ենթաճյուղերում: *Քիմիական արդյունաբերության* ճյուղում կանխատեսվում է սինթետիկ կաուչուկի և պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրության ծավալների ավելացում՝ պայմանավորված նախորդ տարվա ընթացքում այստեղ իրականացված ներդրումներով: Բացի այդ, զգալի աճ է ակնկալվում պարարտանյութերի արտադրության ենթաճյուղում¹⁰: *Սննդի արդյունաբերության* ենթաճյուղում ակնկալվում է հիմնականում հրուշակեղենի, պահածոների, ոգելից և ոչ ոգելից խմիչքների, ինչպես նաև մսամթերքի արտադրության ծավալների աճ: *Էներգետիկայում*՝ զագի ներմուծման և բաշխման ծավալների աճի տեմպի պահպանում՝ պայմանավորված գազի ֆիկացման գործընթացի շարունակմամբ: Բացի այդ, շարունակելու են զարգանալ փոքր հիդրոէլեկտրակայանների, ինչպես նաև էլեկտրաէներգիայի այլընտրանքային աղբյուրների շահագործման ոլորտները:

Գյուղատնտեսության ճյուղում ավելացված արժեքի իրական աճը կանխատեսվում է 2-3%-ի շրջանակներում, որին նպաստելու են ինչպես բուսաբուծության, այնպես էլ անասնապահության ենթաճյուղերը:

Գյուղատնտեսությունում խոշոր ներդրումների բացակայության պատճառով արտադրողականությունը գրեթե անփոփոխ է մնում, որի պարագայում, մասնավորապես բուսաբուծությունում, թողարկման ծավալները կախված են առավելապես բնակլիմայական պայմաններից¹¹:

Շինարարության ճյուղում 2008 թվականի ընթացքում ակնկալվում է ավելացված արժեքի բարձր ցուցանիշի պահպանում, որը, սակայն, զիջելու է նախորդ տարվա ցուցանիշը՝ կազմելով շուրջ 16%:

Ինչպես և նախորդ տարի, այն ապահովվելու է հիմնականում *տրանսպորտի, կապի, էներգետիկայի, քիմիական արդյունաբերության և մետաղագործության* ճյուղերում շարունակվող ներդրումների հաշվին: Բացի այդ, ակնկալվում է, որ 2007 թվականի ընթացքում արձանագրված բնակարանային շինարարության ծավալների նվազումը հաջորդ տարի չի շարունակվի: Այնուամենայնիվ, շինարարության ճյուղից բխող ռիսկերը կանխատեսված աճի ցուցանիշի գերազանցման ուղղությամբ են՝ կապված մի քանի խոշոր նախագծերի հնարավոր իրականացման հետ:

¹⁰ *Նախատեսվում է, որ արդեն 2008 թվականին տեղական պարարտանյութերի արտադրության ծավալները լիովին կբավարարեն պարարտանյութերի նկատմամբ գյուղատնտեսության պահանջարկը:*

¹¹ *2007 թվականին գյուղատնտեսության ոլորտում նկատվել է որոշակի առաջընթաց՝ կապված նոր սերմացուների բազայի և տեսակների զարգացման, կովերի նոր տեսակների բազմացման գործընթացի, ինչպես նաև տեղական բարձրորակ պարարտանյութերի արտադրության զարգացման հետ: Բացի այդ, սկսել են իրականացվել տարբեր արտասահմանյան և միջազգային կազմակերպությունների կողմից ֆինանսավորվող գյուղատնտեսական հողերի ոռոգման ցանցերի նորոգման ծրագրերը: Այնուամենայնիվ, հաշվի առնելով նշված միջոցառումների միջինժամկետ բնույթը, 2008 թվականին դրանք դեռ էական ազդեցություն չեն ունենա ճյուղի արտադրողականության վրա:*

Ծառայությունների ոլորտում սպասվում է բարձր աճի տեմպերի պահպանում՝ 13-14%-ի շրջանակներում: Աճը հիմնականում կապահովվի տրանսպորտի և կապի ծառայությունների, ինչպես նաև զբոսաշրջության հետ կապված ծառայությունների հաշվին: Բացի այդ, կապահավեն աճի բարձր տեմպեր առևտրի ենթաօլորտում, ընդ որում՝ ինչպես մեծածախ, այնպես էլ մանրածախ:

Համախառն պահանջարկ

Ըստ ՀՀ ԿԲ գնահատումների՝ 2008 թվականի համախառն պահանջարկի աճը առավելապես կայանաավորվի ներքին պահանջարկի աճով, որը կկազմի շուրջ 12%:

Ներքին պահանջարկի կառուցվածքում կզբաղեցնի ինչպես մասնավոր սպառման, այնպես էլ մասնավոր ներդրումների աճ: Ընդ որում՝ կշարունակվի մասնավոր սպառման նկատմամբ մասնավոր ներդրումների առաջանցիկ աճի արձանագրումը: 2008 թվականին մասնավոր սպառման իրական աճը կկազմի մոտ 10%՝ պայմանավորված բնակչության եկամուտների, մասնավորապես՝ աշխատավարձերի և տրանսֆերտների սպասվող աճով: Կանխատեսվում է ներդրումների շուրջ 18% իրական աճ՝ պայմանավորված ինչպես տնտեսության ճյուղերում ներդրումների սպասվող աճով, այնպես էլ բնակարանային շինարարության աճի տեմպերով:

Ըստ 2008 թվականի մասնավոր հատվածի սպառման և ներդրումների ճեղքվածքների գնահատումների՝ մասնավոր հատվածի ծախսումների ազդեցությունը գնաճի վրա խթանող կլինի՝ հիմնականում պայմանավորված մասնավոր սպառման դրական ճեղքվածքի խորացմամբ: Մասնավոր ներդրումների ոչ մեծ դրական ճեղքվածքը գնաճի վրա գրեթե չեզոք ազդեցություն կունենա, քանի որ մի կողմից կխթանի գնաճը՝ հիմնականում շինարարության ճյուղի եկամուտների աճի միջոցով, մյուս կողմից՝ կզսպի այն՝ պայմանավորված ՀՆԱ պոտենցիալ մակարդակի աճով:

2007 թվականի համախառն պահանջարկի ձևավորման վրա հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունը գրեթե չեզոք կլինի՝ նախատեսված 1.0 տոկոս ընդլայնողի փոխարեն: Նշվածը պայմանավորված է հարկային և ոչ հարկային եկամուտների գերակատարումների հետևանքով եկամուտների զսպող ազդեցության ավելացմամբ և ակնկալվող տնտեսումների արդյունքում ծախսերի ընդլայնող ազդեցության մեղմացմամբ:

«ՀՀ 2008 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքում նախատեսված ցուցանիշների և դրանց հիման վրա կատարված եռամսյակային բաշխվածության համաձայն, տարվա արդյունքում ակնկալվում է շուրջ 2 տոկոս ընդլայնող ազդեցության դրսևորում, ընդ որում՝ հատկապես սոցիալական ծախսերի կտրուկ ավելացման հետևանքով: Ըստ հարկաբյուջետային ազդակների՝ 2008 թվականի բոլոր եռամսյակներում սպասվում է ընդլայնող ազդեցություն:

Հաշվի առնելով իրական և հարկաբյուջետային հատվածներում ակնկալվող միտումները, կարելի է կանխատեսել, որ 2008 թվականի ընթացքում ամբողջական պահանջարկի զարգացումներով պայմանավորված՝ ներքին գնաճային ճնշումներն ավելանալու են:

2008 թ. համաշխարհային տնտեսության աճի տեմպերի պահպանումը, նավթի համաշխարհային գների աճը, ՀՀ արտահանման շուկաներում հումքային ապրանքների գների ակնկալվող աճը, ինչպես նաև ՀՀ տնտեսական աճի բարձր տեմպերի պահպանումը կձևավորեն արտաքին հատվածի զարգացումները: Մասնավորապես՝ ապրանքների և ծառայությունների արտահանման ակնկալվող աճի ցուցանիշը կլինի 22-25% միջակայքում: Ապրանքների արտահանման աճը կպայմանավորվի հիմնական ապրանքախմբերի՝ «Հանքահումքային արտադրանք», «Ոչ թանկարժեք մետաղներ և դրանցից պատրաստված իրեր», «Պատրաստի սննդի արտադրանք» ապրանքախմբերի արտահանման աճերով: Նշված զարգացումները համահունչ են աղյուսակներից ենթացողների, մասնավորապես՝ սննդի և քիմիական արդյունաբերության, զուսավոր մետաղագործության, շինանյութերի արտադրության և էներգետիկայի ենթաճյուղերում բարձր աճի սպասումներին:

Թեև 2008 թ. ակնկալվում է ներմուծման աճի տեմպերի դանդաղում, այնուհանդերձ կպահպանվի բարձր մակարդակը: Ներքին տնտեսության տնօրինվող եկամուտների աճի տեմպերը կայանաձևավորեն ներմուծման ծավալների աճը: Ներմուծման դոլարային ծավալների սպասվելիք աճին կնպաստի նաև հունքային ապրանքների գների հետագա աճը: Նշված կանխատեսումների իրականացման պարագայում 2008 թ. ապրանքների և ծառայությունների աճի ցուցանիշը կլինի 25-30% միջակայքում: Կշարունակվեն հունքային, ներդրումային և սպառողական ապրանքների ներմուծման աճի բարձր տեմպերը:

Աշխատանքի շուկա

Ըստ ԿԲ գնահատումների՝ 2008 թվականի ընթացքում աշխատանքի շուկայում կշարունակվի տնտեսության միջին աշխատավարձերի աճը, որը կկազմի շուրջ 18%: Տնտեսական աճի տեմպերին զուգահեռ, կշարունակվի գործազրկության մակարդակի նվազումը 0.2-0.3 տոկոսային կետով:

Կանխատեսվում է, որ 2008 թվականին ևս աշխատանքի շուկայի ազդեցությունը գնաճի վրա խթանող կլինի, քանի որ աշխատավարձի աճը կշարունակի գերազանցել աշխատանքի արտադրողականության աճի ցուցանիշը:

Հաշվի առնելով 2007 թ. բանկային համակարգով ոչ առևտրային բնույթի փոխանցումների ծավալների զգալի ավելացումը, պայմանավորված Ռուսաստանի տնտեսության, հատկապես ոչ արտահանելի ճյուղերի աննախադեպ բարձր աճի տեմպերով, 2008 թ. ակնկալվում է վերջիններիս աճի բարձր տեմպերի պահպանում՝ 27-32%: Դա համահունչ է Ռուսաստանի տնտեսությունում ակնկալվող աճի բարձր տեմպերի պահպանմանը, որի մասին են վկայում նաև միջազգային կազմակերպությունների կողմից տրված լավատեսական գնահատականները:

Գնաճի կանխատեսումները և դրամավարկային քաղաքականության ուղղությունները 2008 թվականին

Ըստ ապրանքատեսակների գնաճի մոդելի* արդյունքների, շուկայի տոկոսադրույքների անփոփոխ մակարդակի պահպանման վարկածի պայմաններում, 2008 թվականի առաջին կիսամյակի ավարտի և տարեվերջի համար կանխատեսվել են գնաճի համապատասխանաբար տ/տ 6.6% և 5.4% մակարդակներ: Ընդ որում, մինչև 2008 թ. առաջին կիսամյակի ավարտը բազային սցենարում ներառված են ընդհանուր գնաճին ցորենի ու հացամթերքի ներքին գների աճի՝ 3.1, կենդանական ու բուսական յուղի՝ 1.3 և գազի սուբսիդավորման ենթադրվող ավարտով պայմանավորված՝ 1.2 տոկոսային կետով նպաստումները՝ պահպանելով այդ ժամանակահատվածում տ/տ գնաճի համեմատաբար բարձր ցուցանիշ: Այդուհանդերձ, տարվա ընթացքում կդրսևորվի գնաճի նվազող վարքագիծ:

Ընդհանուր առմամբ, տարվա ընթացքում հավանական են հետևյալ զարգացումները, որոնք կարող են գնաճի փաստացի ցուցանիշը շեղել կանխատեսվածից.

Աճի ուղղությամբ.

- նավթի և պարենային ապրանքների (այդ թվում՝ հացահատիկի) միջազգային գների՝ ակնկալվածից ավելի բարձր գների ձևավորում, ընդ որում՝ նավթի գների աճը կախված կլինի ինչպես աշխարհաքաղաքական, այնպես էլ արտաքին տնտեսական զարգացումներից,

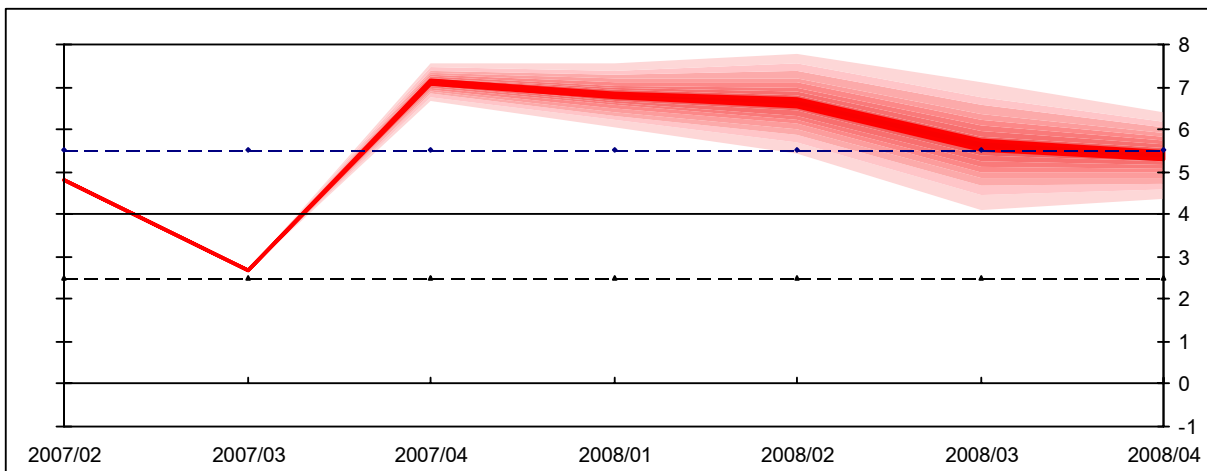
* Տես «ՀՀ գնաճի մոդել» («ՀՀ ԿԲ բանքեր, 2005 թ. 1-ին եռամսյակ»):

- անբողջական պահանջարկի կազմում սպառման բաղադրիչի՝ կանխատեսվածից բարձր աճ և սպառման դրական ճեղքվածքի խորացում,
- տնտեսության վարկավորման՝ ակնկալվածից առավել բարձր աճի տեմպերի արձանագրում:

Նվազման ուղղությամբ.

- արտահանման արտարժույթային ծավալների աճի ավելացման (բազային մետաղների գների՝ կանխատեսվածից ավելի բարձրացման արդյունքում), ինչպես նաև սպասվածից ավել կապիտալ ներհոսքի պայմաններում, դրամի փոխարժեքի արժևորման հետևանքով, ներմուծվող ապրանքների գների նվազում:

Գների տարեկան տոկոսային փոփոխություն

2008 թ. II եռամսյակի համար կանխատեսված տարեկան գնաճը՝ 6.6%

Միջակայք	4.5%-ից պակաս	4.5%-5.0%	5.0%-5.5%	5.5%-6.0%	6.0%-6.5%	6.5%-7.0%	7.0%-7.5%	7.5%-ից ավելի
Հավանականություն	<1	3.5	7.0	17.0	24.2	27.0	20.3	<1

2008 թ. IV եռամսյակի համար կանխատեսված տարեկան գնաճը՝ 5.4%

Միջակայք	4.0%-ից պակաս	4.0%-4.5%	4.5%-5.0%	5.0%-5.5%	5.5%-6.0%	6.0%-6.5%	6.5%-7.0%	7.0%-ից ավելի
Հավանականություն	<1	6.3	20.6	32.0	24.0	13.0	3.5	<1

Տոկոսադրույքների անփոփոխ մակարդակի պահպանման վարկածի պայմաններում 2007 թվականի չորրորդ եռամսյակում արված կանխատեսումներով՝ 2008 թվականի գնաճը տարվա ընթացքում մշտապես կգերազանցի նպատակային միջակայքի վերին սահմանը և միայն տարեվերջին, ցուցաբերելով եռամսյակային նվազող հետագիծ, կհայտնվի միջակայքում՝ այնուամենայնիվ գտնվելով վերին սահմանին մոտ:

2008 թ. համար փողի պահանջարկը գնահատվել է դրամային զանգվածի կանխատեսումների հիման վրա, որտեղ որպես անկախ փոփոխականներ հանդես են եկել դրամային զանգվածի նախորդ միտումները և իրական ՀՆԱ-ն:

Ըստ ԿԲ ակնկալիքների՝ 2008 թվականին ևս, ֆինանսական ներհոսքի արագացող աճի տեմպերի պարագայում, կշարունակվի տնտեսության դրամայնացման ակտիվ գործընթացը, որի արդյունքում կպահպանվեն փողի ազդեցատների և հատկապես դրա դրամային տարրերի աճի տարեկան բարձր տեմպերը: Այսպես. փողի զանգվածը 2008 թվականին կավելանա տ/տ

շուրջ 25%-ով, դրամային զանգվածը՝ 33%-ով, իսկ դրամային ավանդները՝ 40%-ով: Միաժամանակ, ԿԲ կողմից 2007 թ. ընթացքում տոկոսադրույքների բարձրացմամբ և տարեվերջին ձևավորված դրամավարկային ցուցանիշների բարձր մակարդակներով պայմանավորված, 2008-ին՝ եռամսյակից եռամսյակ, դրանց աճի տեմպերը կդանդաղեն: Այսինքն՝ պահպանելով բացարձակ աճի նույն եռամսյակային համամասնությունները, տ/տ աճի տեմպերը աստիճանաբար դանդաղելու են:

2007 թվականին արձանագրված անհամեմատ բարձր աճի տեմպերից հետո 2008-ի ընթացքում ակնկալվում է նաև տնտեսության վարկավորման աճի տեմպերի աստիճանական դանդաղում, սակայն այդ ժամանակահատվածում կպահպանվի վարկավորման ծավալների մեծ աճը (բացարձակ արտահայտությամբ)՝ պայմանավորված բանկերի կողմից հիփոթեքային և սպառողական վարկերի շուկաներում ակտիվ գործունեության ծավալման ծրագրերով: Այսինքն՝ տնտեսության վարկավորման տարեկան աճը կկազմի շուրջ 50%: